

Kyrönjokilaakso

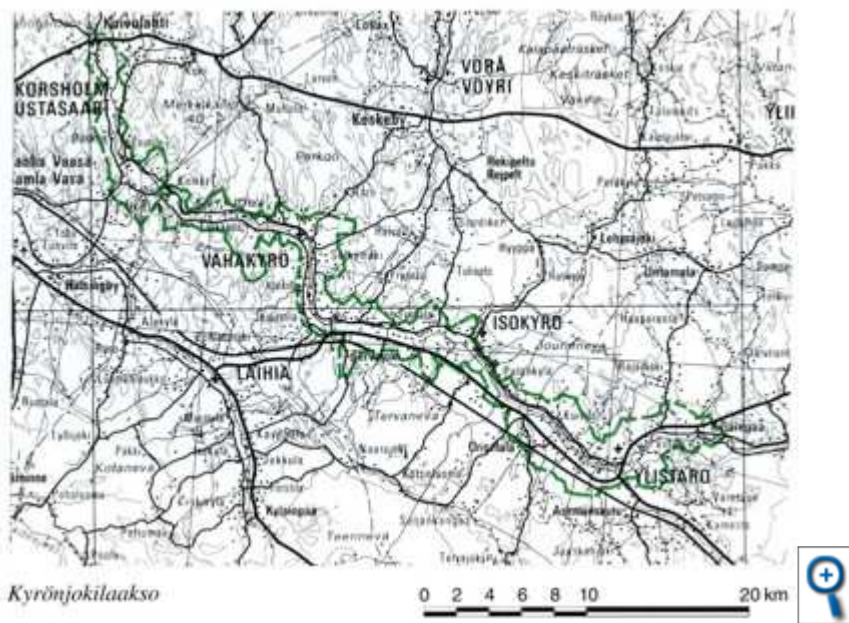
- [Maisemakuva](#)
- [Luonnonpiirteet](#)
- [Kulttuuripiirteet](#)

Sijainti: Mustasaari, Vähäkyrö, Isokyrö, Ylistaro; Länsi-Suomen lääni

Maisemamaakunta: Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu

Pinta-ala: 14 000 hehtaaria

Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun tunnusomaisimmat piirteet ovat hyvin edustettuna Kyrönjokilaaksossa.

Maisemakuva

Maiseman ytimenä on selväpiirteisessä uomassaan virtaava Kyrönjoki, jonka juoksuun matalat lietsaaret ja kynnykskohdissa kohisevat pienehköt kosket tuovat vaihtelua. Jokilaakson viljelyaukea on enimmillään noin neljä kilometriä leveä pusertuen muutamin paikoin aivan kapeaksi. Tasainen peltolakeus muuttuu laaksosta etäännyttäessä loivasti kumpuilevaksi, metsien ja soiden luonnehtimaksi vedenjakaja-alueeksi. Jokilaakson yhtenäisestä viljelyvyöhykkeestä lähtee viljelymaiseman haarakkeita pitäjien eri puolille.

Kyrönjokivarren maisema-alue on yli 50 kilometriä pitkä. Asutus seuraa jokea katkeamattomana nauhana, ja kylät vaihtuvat toisiksi ilman selvää rajaa. Leimaa-antavia asutukselle ovat vielä nykyäänkin viime vuosisadan lopun pohjalaistyyliset talot, vaikka sodan jälkeen ja viime vuosikymmeninä on uudisrakentaminen ollut vilkasta.

Luonnonpiirteet

Ylistaron ja Isokyrön kohdalla jokilaakso on Pohjanmaan liuskekivivyöhykettä, ja alajuoksulla kallioperä on Vaasan graniitiksi sanottua kiveä. Leveässä ja mutkaisessa jokilaaksossa on

maankohoamisen eri vaiheissa syntyneitä paksuja savikerroksia ja niiden päällä joen kuljettamista lietteistä kertyneitä tulvakerroksia. Hienojakoiset sedimentit jatkuvat ohenevina patjoina kauas uoman sivuille. Vain paikoin Kyrönjoki on uurtanut uomansa kallioperään asti. Liuskeinen kallioperä paljastuu muun muassa Ylistaron kirkonkylän kohdalla.

Kyrönjokeen laskee useita pieniä sivujokia, esimerkiksi Isokyrön Lehmäjoki ja Orismalanjoki. Perkiönkoski, Hiirikoski, Kirkonkoski ja Kylänpäänkoski ovat Kyrönjoen huomattavimpia koskia. Hiirikoskessa on pieni, Vähäkyrön kunnan omistama voimalaitos. Alajuoksulla, Voitilasta jokisuulle uoma on tulvahaittojen vuoksi pengerrytetty.

Jokilaaksoa reunustavissa metsissä on varsinkin rannikon tuntumassa puoukkatyypin mäntyvaltaisten kankaiden ohella runsaasti hyväkasvuisia mustikkatyypin kuusi- ja havusekametsiä. Isokyrön-Ylistaron seudulla jokivarren savikot rajautuvat paikoin laajoihin soihin, joista varsinkin savikkopohjaiset on otettu viljelyyn. Kyrönjokilaakson peltolakeuksia on pidetty yhtenä maamme parhaista maanviljelyalueista. Jokilaakson luontoa elävöittävät paikoin perinnemaisemat, laidunnettavat rantojen tulvaniityt ja laidunsaaret.

Kulttuuripiirteet

Kyrönjokilaaksosta on löydetty runsaasti varsinkin rautakautisia esineitä. Alue on rautakautisen kulttuurialueen eteläpohjalaista keskuseutua. Varhaisempaa esihistoriallista asutusta ei juuri ole voinut olla, koska alue on varsin myöhään paljastunut merestä. Jo 1200-luvulla alkoi Kyrönjokilaaksoon asettua vakituisia asukkaita, ja 1400-luvulla Kyrönjoen alajuoksu oli Etelä-Pohjanmaan tärkeintä asutusalueita. 1500-luvun loppuun mennessä asutus oli levinnyt Kyrönjoen latvoille asti.

Maanviljely on perinteisesti ollut tärkein elinkeino. Jo Ruotsin vallan aikana viljasadoista riitti muuallekin vietyväksi. Kyrönjoen poltto lisäsi pelloja viime vuosisadalla, jolloin viljelyala kymmenkertaistui.

Kyrönjokivarren pitäjien väestöstä valtaosa on asettunut jokilaaksoon. Asutus jatkuu yhtäjaksoisena yli pitäjänrajojen tihentyen välillä muun muassa kirkonkylien kohdalla. Varsinkin Mustasaarella ja Vähäkyrössä on Vaasan kaupungin läheisyys tuonut seudulle lisää väkeä, ja uutta rakennuskantaa on noussut perinteisiin pohjalaiskyliin.

Ainutlaatuinen esimerkki Pohjanmaan vanhasta kylärakenteesta on Saaenpään kylä Vähäkyrössä. Komeita pohjalaistaloja on vierä vieressä aivan jokitorvillä. Arvokkaimpia yksittäisiä rakennuskohteita ovat Kolkin talo Vähäkyrön Kolkkilassa, Perttilän, Haapalan Varpolan talot Isokyrössä sekä Kriikkulan, Ranta-Kaukolan, Sippolan ja Torkon talot Ylistarossa. Esimerkiksi Haapalan hirsinen, kaksikerroksinen päärakennus on rakennettu 1700-luvulla, ja Sippolan talo lienee Ylistaron vanhimpia rakennuksia.

Kirkoista vanhin on Isonkyrön vuonna 1300-luvulla rakennettu kivikirkko. Muut kirkot ovat peräisin 1800-luvulta. Jokivarressa on jäljellä joitakin vesimyllyjä. Esimerkiksi Mustasaaren Båskasissa on kaksi 1800-luvun myllyä joen molemmin puolin paikalla, jossa tiedetään olleen myllyjä 400 vuoden ajan. Lähistöllä on kolmas, mahdollisesti vieläkin käytössä oleva mylly. Vähäkyrössä on pari vesimyllyä ja tuulimylly. Ylistarossa Pelmaan ja Köykkylän vesimyllyt kosken molemmin puolin muodostavat harvinaisen kokonaisuuden.

Vanhat maantiet seurailevat jokivartta joen molemmin puolin koko matkan. Kulttuurihistorialliset arvot tiivistyvät Isokyrössä, Valtaalan ja Orismalan tieosuuden varsilla. Alueella on esihistoriallisten muinaisjäännösten ohella monia historiallisen ajan muistomerkkejä, kuten kivistä kirkko, Napuen taistelun muistomerkki, tiemuseokohteena oleva maamme vanhin riippusilta Perttilässä sekä 1896 rakennettu Valtaalan kivihoivisilta.